

پایه
دهم

رشته انسانی

مرورنامه
آزمون‌های
تشریحی
سین جیم

۱۴۰۳/۸/۶

آزمون ۲

مرکز آزمون سین جیم

صفحه کتاب درسی	موضوع	نام درس
۱ تا ۱۶	درس ۱	عربی ۱
۱ تا ۲۳	درس ۱، از ابتدا تا پایان صفحه ۲۳	انگلیسی ۱
۱۰ تا ۲۵	درس ۱ و ۲	علوم و فنون ادبی ۱
۱ تا ۲۸	درس ۱ و ۲ و ۳	تاریخ ۱
۱ تا ۱۹	درس ۱ و ۲	منطق
۱ تا ۲۱	درس ۱ و ۲	اقتصاد

مقارمه

درس اول عربی دهم در واقع مروری بر قواعد کتاب‌های عربی دوره اول متوسطه است. بنابراین درسی بسیار مهم و پایه‌ای به حساب می‌آید که دانش‌آموزان عزیز باید با دقت آن را مطالعه کرده و اشکالات خود را برطرف نمایند چون بقیه قواعد کتاب دهم، وابستگی عمیقی به قواعد این درس دارد. بیشتر قواعد این درس درباره فعل‌های ماضی، مضارع، امر، نهی و مستقبل است و در آزمون‌های نهایی، سوالات این بخش با درس ۳ و ۴ به صورت ترکیبی، طراحی می‌شوند.

مشاوره

برای مطالعه درست و کامل این درس:

- ۱- کلمات آن را به صورت جداگانه یاد بگیرید، حتماً معنی دقیق فعل‌ها را حفظ کنید و شکل ماضی و مضارع آن‌ها را بشناسید.
- ۲- تلاش کنید که خودتان مصرع‌ها و جملات آن را به صورت کلمه به کلمه ترجمه کنید و در آخر معنای کلی عبارت را بنویسید.
- ۳- عبارتهایی که نمی‌توانید دقیق ترجمه کنید علامت بنزید تا چندین بار آن را تمرین کنید.

♦ بخش اول واژگان:

الف) فعل‌ها:

فعل اصلی (داخل کتاب درسی)	ماضی	ترجمه	مضارع	ترجمه
نَمَتَ (رشد کرد)	نَمَا	رشد کرد	يَنمُو	رشد می‌کند
اِبْحَثُ (جستجو کن)	بَحَثَ (عَن)	جستجو کرد	يَبْحَثُ	جستجو می‌کند
قُلَّ (بگو)	قَالَ	گفت	يَقُولُ	می‌گوید
يُخْرِجُ (بیرون می‌آورد)	أَخْرَجَ	بیرون آورد	يُخْرِجُ	بیرون می‌آورد
أَوْجَدَ (ایجاد کرد)	أَوْجَدَ	ایجاد کرد	يُوجِدُ	ایجاد می‌کند
زَانَ (آراست)	زَانَ	آراست	يَزِينُ	می‌آراید
أَنْزَلَ (نازل کرد)	أَنْزَلَ	نازل کرد	يُنزِلُ	نازل می‌کند
صَيَّرَ (گرداند)	صَيَّرَ	گرداند	يُصَيِّرُ	می‌گرداند
شَقَّ (شکافت)	شَقَّ	شکافت	يَشُقُّ	می‌شکافت
جَهَّزَ (مجهز کرد)	جَهَّزَ	مجهز کرد	يُجَهِّزُ	مجهز می‌کند
أَنْ أَسَافِرَ (که مسافرت کنم)	سَافَرَ	مسافرت کرد	يُسَافِرُ	مسافرت می‌کند
تَقُولُونَ (می‌گویید)	قَالَ	گفت	يَقُولُ	می‌گوید
إِرْحَمَ (رحم کن)	رَحِمَ	رحم کرد	يَرْحَمُ	رحم می‌کند
تَعِيشُ (زندگی می‌کند)	عَاشَ	زندگی کرد	يَعِيشُ	زندگی می‌کند
يَدُورُ (می‌چرخد)	دَارَ	چرخید	-----	-----
ضَعُ (قرار بده)	وَضَعَ	قرار داد	يَضَعُ	قرار می‌دهد
يَتَفَكَّرُونَ (می‌اندیشند)	تَفَكَّرَ	اندیشید	يَتَفَكَّرُ	می‌اندیشد

(ب) اسم‌ها:

ذات: دارای، صاحب	العُصون: شاخه‌ها	النَّضرة: تر و تازه	ذا: این
جَذوة: پاره آتش، اخگر	مُسْتَعرة: فروزان	ضیاء: روشنایی	مَنْ ذا: چه کسی
الشَّررة: اخگر	ذاک: آن	أنعم: نعمت‌ها	المُنهمرة: ریزان
ذو: دارای	بالغة: کامل	مقتدرة: توانمند	الأنجم: ستارگان
الدَّرر: مرواریدها	الغیم: ابر	الاعبرار: غبار آلودگی	خضرة: سبز
المراء: شخص، فرد	البصر: چشم	المفتكرة: اندیشمند	البطارية: باتری
الدلیل: راهنما	المنفصلة: جدا	المترکیم: فشرده	العفو: بخشش
العدوان: دشمنی	الخسران: ضرر و زیان	الأراذل: فرومایگان	الأفاضل: شایستگان
الصوم: روزه	التعارف: آشنایی	القاعة: سالن	المطار: فرودگاه
الموظف: کارمند	الجوار: گفتگو		

زیر زره بین

کلمه «ذو» و «ذات» از لحاظ معنایی یکی هستند ولی اولی برای کلمات مذکر و دومی برای کلمات مونث به کار می‌رود.

(ج) جمع‌های مکسر:

العُصون ⇨ غُصن	الحُبوب ⇨ الحَبّ	الأثمار ⇨ الثَّمَر
الأنعم ⇨ النعمة	الأقمار ⇨ القَمَر	الأمطار ⇨ المَطَر
الأنعم (= النعم) ⇨ النعمة	الغیوم ⇨ الغیم	الأبصار ⇨ البَصَر
الدَّرر ⇨ الدَّر	الفرائض ⇨ الفَریضة	الأراذل ⇨ الأَرذَل
الأفاضل ⇨ الأفضَل	الأحجار ⇨ الحَجَر	المَلابس ⇨ الملبس
الفساتین ⇨ الفُستان	الألوان ⇨ اللَوْن	الأعداء ⇨ العَدُوّ

زیر زره بین

۱) بعضی از کلمات بیش از یک جمع مکسر دارند که آن‌ها را باید خوب یاد بگیریم:

* الأنعم = النعم * الأغصان = العُصون * الثمار = الأثمار * الأنجم = النجوم

۲) بعضی از جمع‌های مکسر، ظاهرشان شبیه جمع‌های سالم یا اسم‌های مثنی است و باید حواستان به آن‌ها باشد:

* الأغصان (جِ غُصن) * الأصوات (جِ صَوْت) * الفساتین (جِ فُستان) * الأبیات (جِ بیت)

(د) مترادف‌ها و متضادها:

الضیاء (روشنی) = النور ≠ الظلمة (تاریکی)	الغیم (ابر) = السحاب	رَقَدَ = نام (خوابید)
المفتكرة (اندیشمند) ≠ الجاهل (نادان)	ذاک (آن) ≠ هذا (این)	الیمین (راست) ≠ الیسار (چپ)
صَبَّرَ = جَعَلَ (گرداند)	المراء (مرد) ≠ المرأة (زن)	المجتهد = المجدد (کوشا)
النضرة (تر و تازه) ≠ المجفف (خشک)	الجذوة = الشررة (پاره آتش)	الغالية (گران) ≠ الرخيصة (ارزان)
الحزین (ناراحت) ≠ المسرور (خوشحال)	زرع (کاشت) ≠ حصد (درو کرد)	المنفصلة (جدا) ≠ المتصل (پیوسته)
یعیش (زندگی می‌کند) ≠ یموت (می‌میرد)		العدوان (دشمنی) ≠ الصداقة (دوستی)
الأفاضل (شایستگان) ≠ الأراذل (فرومایگان)		

شاهد عینی

سؤال: عَيْنِ الْمُتْرَادِفِ لِكَلِمَةِ «يَرَقْدُ» وَ الْمُتَضَادِّ لِكَلِمَةِ «مَاتَ» فِي الْعِبَارَتَيْنِ:
الف) أْبَى بَعْدَ أَنْ يَرْجِعَ مِنْ عَمَلِهِ يَنَامُ قَلِيلاً.

ب) هَذَا الشَّاعِرُ الْعِرَاقِيُّ وُلِدَ فِي بَصْرَةَ وَ عَاشَ فِي بَغْدَادِ.

پاسخ: «يَرَقْدُ» (می خوابد) = «يَنَامُ»
«مَاتَ» (مُرد) ≠ «عَاشَ» (زندگی کرد)

سؤال: أَكْتُبِ الْجَمْعَ وَ الْمَفْرَدَ لِلْكَلِمَاتِ التَّالِيَةِ:

الف) الأَرْدَلُ
ب) الأَغْصَانُ
ج) العَدُوُّ
د) الأَرَادِلُ
هـ) الأَرَادِلُ
و) الأَرَادِلُ
ز) الأَرَادِلُ
ح) الأَعْدَاءُ
ط) الأَعْدَاءُ
ي) الأَعْدَاءُ

سؤال: أَكْتُبِ تَرْجُمَةَ الْعِبَارَاتِ:

۱- تُحِبُّ كَثِيرًا مِنَ النِّسَاءِ الْمَلْبَسَاتِ ذَاتِ الْأَلْوَانِ الْمُخْتَلِفَةِ.

۲- الْأَمْطَارُ تُصَيِّرُ الْأَرْضَ بَعْدَ اغْبِرَارِ خَضِرَةٍ.

۳- إِذَا قَدَرْنَا عَلَى عَدُوِّنَا نَجْعَلُ الْعَفْوَ شُكْرًا لِلْقُدْرَةِ عَلَيْهِ.

پاسخ: ۱- بسیاری از زنان لباس‌های دارای رنگ‌های مختلف را دوست دارند.

۲- باران‌ها زمین را بعد از غبار آلودگی سرسبز می‌گردانند.

۳- اگر بر دشمن خود قدرت بیابیم بخشش را سیاسی برای قدرت یافتن بر او قرار می‌دهیم

♦ بخش دوم قواعد:

الف) اسم‌های اشاره:

- اسم‌های اشاره را در جدول زیر می‌بینید. وقتی که می‌خواهید یک اسم اشاره را به کار ببرید باید حواستان به «جنس و تعداد» اسمی که به آن اشاره می‌شود، باشد.

کاربرد	معنا	برای دور
برای یک مذکر	آن	ذَلِكْ
- برای یک مؤنث - برای جمع غیرعاقل	آن - آن‌ها	تِلْكَ
برای جمع مذکر یا مؤنث	آن‌ها	أُولَئِكَ
برای مکان دو	آنجا	هُنَاكَ

* برای جمع غیرعاقل یعنی جمع غیرانسان!

کاربرد	معنا	برای نزدیک
برای یک مذکر	این	هَذَا
- برای یک مؤنث - برای جمع غیرعاقل	این - این‌ها	هَذِهِ
برای دو مذکر	این دو	هَذَانِ - هَذَيْنِ
برای دو مؤنث	این دو	هَاتَانِ - هَاتَيْنِ
برای جمع مذکر یا مؤنث	این‌ها	هَؤُلَاءِ
برای مکان نزدیک	اینجا	هُنَا

لبه تیغ

برای استفاده از اسم‌های اشاره مواظب نکات زیر باشید:

۱- «هؤلاء» و «أولئك» فقط برای انسان‌ها استفاده می‌شوند.

۲- برای اشاره به جمع‌های غیرانسان از «هذه» یا «تلك» استفاده می‌کنیم.

✓ مثال: «هؤلاء شجرات» غلط است و باید بگوییم «هذه شجرات»

نکته

وقتی جمله‌ای با اسم اشاره شروع شده باشند، برای ترجمه آن به نکته‌های زیر خوب دقت کنید:

۱) «اسم اشاره + اسم ال دار» ← اسم اشاره را حتماً به صورت مفرد ترجمه می‌کنیم و «اسم اشاره» و «اسم ال دار» را به صورت یک گروه اسمی (وابسته به هم) ترجمه می‌کنیم:

* هؤلاء المعلمون ... ← این معلم‌ها ...
* أولئك النساء ... ← آن زنان ...

۲) «اسم اشاره + اسم بدون ال» ← باید آن‌ها را به صورت یک جمله کامل ترجمه کنیم یعنی از فعل «است» یا «هستند» کمک می‌گیریم:

* هؤلاء معلمون ... ← این‌ها معلم هستند.
* تلك مدرسة ← آن مدرسه است.

شاهد عینی

سؤال: ترجم العبارة: «هذه نجومٌ تزينُ السماءَ في قريتنا عند الليل.»

پاسخ: «این‌ها ستارگانی هستند که آسمان را در روستای ما هنگام شب می‌آرایند.»

سؤال: عین الكلمة المناسبة للفراغ: «..... أغصانٌ نُصرةٌ نمت من حبةٍ صغيرةٍ.» (هؤلاء - هذان - هذه)

پاسخ: «أغصان» جمع غیر انسان است و برای آن باید اسم اشاره «هذه» را به کار ببریم.

(ب) فعل‌ها:

- برای این‌که فعل‌ها درست ترجمه کنیم باید زمان و شخص آن‌ها را خوب بشناسیم. برای این مورد باید شناسه‌هایی که در فعل‌ها وجود دارد، با دقت ببینید و بشناسید.

(-) فعل ماضی: شناسه‌هایی که در آخر ماضی می‌آیند، شخص آن‌ها را به خوبی نشان می‌دهند. به جدول زیر خوب دقت کنید:

مثال	شناسه	شخص
نگاه کردی	نظرتَ	أنتَ
	نظرتِ	أنتِ
نگاه کردید	نظرتُما	أنتُما
	نظرتُم	أنتُم
	نظرتُما	أنتُما
	نظرتُنَّ	أنتُنَّ

مثال	شناسه	شخص
نگاه کرد	نظرَ	هوَ
	نظرتَ	هيَ
نگاه کردند	نظروا	هُما
	نظروا	هُم
	نظرتا	هُما
	نظرنَ	هُنَّ

مثال	شناسه	شخص
نگاه کردم	نظرتُ	أنا
نگاه کردیم	نظرتُنا	نحنُ

شاهد عینی

سؤال: اكتب ترجم الأفعال التالية:

الف) جعلتُ   ب) كتبتُنَّ   ج) ما ضحكوا

پاسخ: کافی است که شناسه‌های آخر فعل را بشناسیم:

الف) قرار دادم   ب) نوشتید   ج) نخندیدند («ما» فعل ماضی را منفی می‌کند).

۲- فعل مضارع: برای فعل‌های مضارع شناسه‌های اول و آخر فعل را با دقت در نظر داشته باشید:

مثال		شناسه	شخص	
نگاه می‌کنی	تَنْظُرُ	ت...	تو	أنتَ
	تَنْظُرِينَ	ت...ینَ		أنتِ
نگاه می‌کنید	تَنْظُرَانِ	ت...انِ	شما	أنتُمَا
	تَنْظُرُونَ	ت...ونَ		أنتُمْ
	تَنْظُرَانِ	ت...انِ		أنتُمَا
	تَنْظُرْنَ	ت...نَ		أنتُنَّ

مثال		شناسه	شخص	
نگاه می‌کند	يَنْظُرُ	ي...	او	هُوَ
	تَنْظُرُ	ت...		هِيَ
نگاه می‌کنند	يَنْظُرَانِ	ي...انِ	آنها	هُمَا
	يَنْظُرُونَ	ي...ونَ		هُمْ
	تَنْظُرَانِ	ت...انِ		هُمَا
	يَنْظُرْنَ	ي...نَ		هُنَّ

مثال		شناسه	شخص	
نگاه می‌کنم	أَنْظُرُ	أ...	من	أنا
نگاه می‌کنیم	نَنْظُرُ	ن...	ما	نحنُ

لبم تیغ

دقت کنید که فعل‌های مضارعی را که آخرشان «ین» آمده، به صورت جمع ترجمه نکنید بلکه این‌ها فعل‌ها برای «دوم شخص مفرد» یعنی «تو» هستند.

شاهد عینی

سؤال: اکتب ترجمه الأفعال التالية:

الف) تَزْعُونَ   ب) تَقْدِرِينَ   ج) لا أخرجُ

پاسخ: برای ترجمه یک فعل مضارع باید به شناسه‌های اول و آخر آن دقت کنیم:

الف) می‌کارید   ب) می‌توانی   ج) خارج نمی‌شوم («لا» فعل مضارع را منفی می‌کند).

۳- فعل مستقبل: این فعل‌ها به صورت «سَ + مضارع» یا «سوف + مضارع» به کار می‌روند.

۴- فعل امر: فعل‌های امر را از روی «الف» که اولشان آمده و شناسه آخرشان می‌شناسیم. این فعل‌ها فقط برای مخاطب (دوم شخص) هستند و شناسه‌های آن‌ها را در جدول زیر می‌بینید:

مثال		شناسه	شخص	
بنویس	اَكْتُبْ	ك	تو	أنتَ
	اَكْتُبِي	كِي		أنتِ
بنویسید	اَكْتُبَا	كَا	شما	أنتُمَا
	اَكْتُبُوا	كُوا		أنتُمْ
	اَكْتُبْنَ	كُنَّ		أنتُنَّ

۵- فعل نهی: فعل‌های اولشان «لا» می‌آید و آخرشان دقیقاً مانند فعل امر است.

شخص	شناسه	مثال
أنتِ	لا + ----	لا تَكْتُبِ
أنتِ	لا + ---- ی	لا تَكْتُبِي
أنتُما	لا + ---- ا	لا تَكْتُبَا
أنتُم	لا + ---- وا	لا تَكْتُبُوا
أنتنَّ	لا + ---- ن	لا تَكْتُبْنَ

زیر ذره بین

به تفاوت بین فعل‌های نهی و مضارع منفی خوب توجه کنید. تفاوت آن‌ها در شناسه آخرشان است.

✓ مثال:

لا تَكْتُبُون ← چون آخرش «ون» دارد پس مضارعی است که منفی شده «نمی‌نویسید»

لا تَكْتُبُوا ← چون آخرش «وا» آمده پس فعل نهی است و باید دستوری ترجمه شود. «نویسید»

شاهد عینی

سؤال: عین نوع الأفعال التالية ثم ترجمها:

الف) یا اولادی؛ لا تَكْذِبُوا أبدأً.

ب) صَيَّرتِ الأَرْضُ بعدَ اغْبَرارِ خَصْرَةٍ.

ج) إِرْحَمِي الضُّعْفَاءَ.

د) سَنَسَافِرُ إِلَى مَشْهَدِ الْمُقَدَّسَةِ

پاسخ:

الف) نهی (اول فعل، حرف «لا» آمده و آخرش شناسه «وا» وجود دارد.) «دروغ نگویید»

ب) ماضی (آخرش شناسه «ت» آمده است و این شناسه فقط مخصوص ماضی‌هاست.) «قرار داد»

ج) امر (اولش «الف» آمده و آخرش «ی» وجود دارد.) «رحم کن»

د) مستقبل (وقتی فعل به صورت «سَد + مضارع» بیاید، مستقبل است و چون بعد از «سَد» حرف «ن» آمده پس برای «ما» است.) «مسافرت خواهیم کرد.»

بخش واژگان در آزمون نهایی ۶ نمره دارد. برای یادگیری واژگان، اول لغات جدید را به خاطر بسپارید، سپس کتاب درسی را سطر به سطر بخوانید و در انتها، به تعداد زیاد تمرین حل کنید.

◆ لیست سطر به سطر واژگان جدید:

nature	طبیعت	around	در حدود، حدوداً
living	زنده، در قید حیات	earth	(کرة) زمین
cut down	قطع کردن	tiger	ببر
goat	بز	forest	جنگل
wolf	گرگ	destroy	نابود کردن
panda	پاندا	die out	منقرض شدن
elephant	فیل	pay attention	توجه کردن
whale	نهنگ	natural	طبیعی
cat	گربه	plain	دشت، جلگه
leopard	پلنگ	hope	امیدوار بودن
duck	اردک	a few	تعداد کمی
group	گروه	human	انسان
endangered	در معرض خطر (انقراض)	instead	در عوض
alive	زنده	else	دیگر
increase	افزایش یافتن، افزایش دادن	future	آینده
hear	شنیدن	road	جاده
protect	محافظت کردن	among	در میان، از جمله
for example	برای مثال	recently	اخیراً
wildlife	حیات وحش	hunting	شکار
cheetah	یوزپلنگ	anymore	دیگر

◆ ترجمه متن درس:

Today, there are some endangered animals on Earth. It means that we can find only a few of them around us. Some examples are whales, pandas, tigers and Asian elephants.

امروزه تعدادی از حیوانات در معرض خطر انقراض روی زمین وجود دارند. این بدان معنا است که ما فقط می‌توانیم تعداد کمی از آن‌ها را در اطراف خود پیدا کنیم. چند نمونه از آن‌ها نهنگ، پاندا، ببر و فیل آسیایی هستند.

Humans destroy the natural homes of the animals in the forests, lakes, and plains. When the number of people on Earth increases, they need more places for living. They cut down trees and destroy lakes. They make homes and roads instead. Then the animals won't have a place to live. They will die out.

انسان‌ها خانه‌های طبیعی حیوانات را در جنگل‌ها، دریاچه‌ها و دشت‌ها تخریب می‌کنند. وقتی تعداد مردم روی زمین افزایش می‌یابد، آن‌ها به مکان‌های بیشتری برای زندگی نیاز دارند. آن‌ها درختان را قطع می‌کنند و دریاچه‌ها را نابود می‌کنند. آن‌ها در عوض خانه و جاده می‌سازند. آن وقت حیوانات جایی برای زندگی نخواهند داشت. آن‌ها منقرض خواهند شد.

The Iranian cheetah is among these animals. This wild animal lives only in the plains of Iran. Now there are only a few Iranian cheetahs alive. If people take care of them, there is hope for this beautiful animal to live .

یوزپلنگ ایرانی از جمله این حیوانات است. این حیوان وحشی فقط در دشت‌های ایران زندگی می‌کند. اکنون تنها تعداد کمی از یوزپلنگ‌های ایرانی زنده هستند. اگر مردم از آن‌ها مراقبت کنند، امید برای زندگی کردن این حیوان زیبا وجود دارد.

Recently, families pay more attention to nature, students learn about saving wildlife, and some hunters don't go hunting anymore. In this way, the number of cheetahs is going to increase in the future.

اخیراً خانواده‌ها بیش‌تر به طبیعت توجه می‌کنند، دانش‌آموزان در مورد نجات حیات‌وحش یاد می‌گیرند و بعضی از شکارچیان دیگر به شکار نمی‌روند. به این ترتیب، قرار است در آینده تعداد یوزپلنگ‌ها افزایش یابد.

شاهد عینی

نهایی خرداد ۱۴۰۳: با توجه به مفهوم جمله‌های داده شده، پاسخ درست را انتخاب کنید.

If people protect cheetahs, the number of these animals will increase in the future.

- The number of people will increase in the future.
- When people protect cheetahs, they will increase.
- Cheetahs will live longer if people hunt them.

پاسخ: گزینه b

اگر مردم از یوزپلنگ‌ها محافظت کنند، تعداد این حیوانات در آینده افزایش خواهد یافت.

(a) تعداد مردم در آینده افزایش خواهد یافت.

(b) وقتی مردم از یوزپلنگ‌ها محافظت کنند، آن‌ها افزایش می‌یابند.

(c) یوزپلنگ‌ها بیشتر عمر می‌کنند اگر مردم آن‌ها را شکار کنند.

شبه نهایی اردیبهشت ۱۴۰۳: با توجه به مفهوم جمله، واژه ناقص را کامل کنید. (اولین حرف کلمه نوشته شده و خط تیره‌ها نشان دهنده تعداد حروف کلمه است).

You can do voluntary work to p_ _ _ _ _ animals and their babies.

پاسخ: protect

شما می‌توانید کار داوطلبانه انجام دهید تا از حیوانات و بچه‌هایشان محافظت کنید.

اولین درس کتاب علوم و فنون دهم، نقشه راه این درسه! می‌خواد به ما بگه که قراره با چه حوزه‌هایی از ادبیات سر و کار داشته باشیم و مسیر این درس از چه جاده‌هایی می‌گذره! توی این درس باید قلمروهای زبانی، ادبی و فکری رو بشناسیم و بتونیم آثار منظوم و منثور رو توی این قلمروها بررسی کنیم. این درس بیشتر سؤالات تحلیلی و بلند پاسخی داره و در امتحان ترم اول ۳ نمره و در امتحان نهایی ۱/۵ نمره رو به خودش اختصاص میده؛ همچنین دومین درس کتابمون یه درس رمانتیکه که در مورد عاطفه؛ احساس، وزن و عواملی که منجر به خلق یک شعر می‌شه صحبت می‌کنه و توی امتحان نهایی ۱ نمره بارم داره.

درس ۱ علوم و فنون پایه دهم

♦ متن چیست؟

تعریف: هر چیزی که موجب پویایی ذهن می‌شود متن است. متن فقط نوشته‌های روی کاغذ نیست و می‌تواند سخن، صدا، بو، مزه، حس و ... باشد.

♦ انواع متن:

متن‌ها می‌توانند انواع مختلفی داشته باشند. (متن شنیداری، متن لمس کردنی، متن دیداری و ...). مثلاً کتاب‌ها معمولاً متن‌های «دیداری» به شمار می‌آیند، اما اگر خواننده شوند به آن‌ها متون «شنیداری» یا «خوانداری» می‌گوییم. اما منظور از متن در کتاب علوم و فنون ما، آثار «شعر» و «نثر» فارسی است.

♦ مراحل بررسی و تحلیل متن:

در بررسی یک متن (نظم یا نثر) پنج مرحله مورد بررسی قرار می‌گیرد:

۱ خوانش متن با شعر

نخستین گام مؤثر در رویارویی با متن «خواندن دقیق» آن متن است. قبل از خوانش، نگاهی کلی به متن برای کشف لحن و آهنگ ضروری است. (چشم‌خوانی ساده که موضوع کار دستمون بیاد). بعد از شناسایی لحن مناسب با حال و هوای اثر، خواندن اتفاق می‌افتد. با خواندن یک‌باره متن، ارتباط طولی و فهم محتوایی حاصل می‌شود. (یعنی می‌فهمیم توی این متن چی به چی).

۲ **شناسایی و استخراج نکات زبانی:** در این مرحله به بررسی دستور زبان می‌پردازیم یعنی نکاتی مثل وجود واژگان کهن یا غیرفارسی، کاربرد شبکه معنایی، ترکیب‌سازی‌ها، دستورهای کهن تاریخی، کوتاهی یا بلندی جملات و ... توجه می‌کنیم.

۳ **شناسایی و استخراج نکات ادبی:** در این مرحله به بررسی آرایه‌های ادبی، ردیف، قافیه و موسیقی و وزن شعر می‌پردازیم.

۴ **شناسایی و استخراج نکات فکری:** موارد مربوط به نتیجه‌گیری شاعر یا نویسنده از نوشتن متن، مفاهیم موجود در متن، اهداف او از بیان متن، مربوط به این مرحله می‌شود.

۵ **نتیجه‌گیری و تعیین نوع:** در آخرین مرحله تعیین نوع سبک نوشته صورت می‌گیرد.

«توجه: قدیمی‌ترین طبقه‌بندی انواع ادبی در یونان باستان صورت گرفته است. آن‌ها آثار ادبی را به چهار نوع حماسی، غنایی، نمایشی و تعلیمی تقسیم کرده‌اند. این تقسیم‌بندی بیشتر پیرامون شعر بود و جنبه محتوایی داشته است.»

زیر زره سیرین

طراحان کنکور چند ساله دست گذاشتن روی شعر زیر از «عطارد» و متن زیر از «کلیله و دمنه»!!! خیلی محتمل و شدنیه که به زودی تحلیل این شعر و متن توی امتحان نهایی هم پرسیده بشه!! پس حسابی توجه کن بهشون.

♦ نمونه متن منظوم:

شعر زیر از «الهی‌نامه عطارد نیشابوری» است و می‌خواهیم ۳ قلمرو زبانی، ادبی و فکری را در شعر زیر بررسی کنیم:

به روبه بازی اندیشید در راه
 دهد حالی به گارز پوسستینم
 زبیم جان فرو افکند تن را
 نمی یارست روبه را کم انگاشت
 که گوش او به کار آید مرا نیک
 چو زنده مانده‌ای، یک گوش، کم گیر
 زبان او به کار آید مرا هم
 نکرد از بیم جان، یک ناله روباه
 به کار آید همی دندان او نیز
 به سختی چند دندانش بکنند
 نه دندان باش و نه گوش و نه زبانم
 دل روبه که رنجی را به کار است
 جهان بر چشم او شد تیره، آنگاه
 کنون باید به کارم حيله سازی
 بجست از دام، همچون از کمان، تیر
 که در عالم حدیثش در گرفته است

به دام افتاد روباهی سحرگاه
 که گر صیاد بیند همچنیم
 پس آنگه مرده کرد او خویشتن را
 چو صیاد آمد او را مرده پنداشت
 ز بن ببری حالی گوش او لیک
 به دل، روباه گفتا: ترکِ غم گیر
 یکی دیگر بیامد، گفت: این دم
 زبانش را برید آن مرد، آنگاه
 دگر کس گفت: ما را از همه چیز
 نزد دم، تا که آهن در فکنند
 به دل، روباه گفتا: گر بمانم
 دگر کس آمد و گفت: اختیار است
 چو نام دل شنید از دور، روباه
 به دل می‌گفت: با دل نیست بازی
 بگفت این و به صد داستان و تزویر
 حدیث دل، حدیثی بس شگفت است

بررسی و تحلیل متن:

نکات قلمرو زبانی:

- ۱- وجود واژگان کهن مانند «گارز» یا «نمی یارست»
- ۲- کمی واژگان غیرفارسی
- ۳- کاربرد شبکه معنایی مانند «حیله، داستان، تزویر و دام» یا «دل، زبان، گوش و دندان»
- ۴- ترکیب‌سازی یعنی ساختن ترکیبات جدید که قبلاً رایج نبوده است؛ مانند «روبه بازی» یا «حیله سازی»
- ۵- کاربردهای تاریخی دستور مانند «مرده کرد» یا «نمی یارست ... کم انگاشت» یا «به کار آید همی»
- ۶- زبان ساده شعر و جملات کوتاه مانند «به دام افتاد روباهی سحرگاه» یا «به روبه بازی اندیشید در راه»

نکات ادبی:

- ۱- قالب مثنوی (در قالب مثنوی، هر بیت قافیه جداگانه دارد.)
- ۲- کاربرد کنایه در عباراتی مانند «ترکِ غم گرفتن»، «دم نزدن» یا «جهان بر چشم او شد تیره»
- ۳- کاربرد تشبیه و مراعات نظیر در عبارت «بجست از دام، همچون از کمان، تیر»

نکات فکری:

- ۱- شاعر با مقایسه اجزای بدن با «دل» و برتری دادن دل به همه آن‌ها، جایگاه ویژه‌ای برای دل در نظر گرفته است و می‌گوید: «با دل نیست بازی» و در بیت پایانی نتیجه‌گیری عرفانی او آشکار می‌شود.
- ۲- شعر دارای ظاهری ساده و داستانی اما با پایان‌بندی و نتیجه‌گیری است که بیانگر ذهن خلاق شاعر است (شاعر با استفاده از قالب داستان روباه و شکارچی می‌خواهد بگوید همه چیز وجود ما دل است و گران‌بهای دل به سبب آن است که خانه و جایگاه خداوند است.)

نتیجه‌گیری و تعیین:

- ۱- ظاهری ساده، محسوس و عینی، اما نتیجه‌گیری ذهنی و معنوی
- ۲- حکمت و معرفت نهفته در شعر و بیان آن در قالب داستان؛ در نتیجه این شعر در رده ادبیات تعلیمی قرار می‌گیرد.

◆ نمونه متن منشور:

نثر زیر از کلیله و دمنه (باب برزویه طبیب) می‌باشد و می‌خواهیم ۳ قلمرو زبانی، ادبی و فکری را در متن زیر بررسی کنیم:

«چون بشناختم که آدمی، شریف‌تر خلاق است و قدر ایام عمر خویش نمی‌داند، در شگفت افتادم و چون نیک بنگریستم، دریافتم که مانع آن، راحت اندک و نیاز حقیر است که مردمان بدان مبتلا گشته‌اند. هر که به امور دنیایی رو آورد و از سعادت آخرت خود غفلت کند، همچون آن مرد است که از پیش‌آشتر مست بگریخت و به ضرورت، خویشتن در چاهی آویخت و دست در دوشاخ زد که بر بالای آن روئیده بود و پاهایش برجایی قرار گرفت. در این میان بهتر بنگریست هر دو پای، بر سر چهار مار بود که سر از سوراخ، بیرون گذاشته بودند. نظر بر قعر چاه افکند، اژدهایی سهمناک دید؛ دهان گشاده و افتادن او را انتظار می‌کرد. به سر چاه، التفات نمود. موشان سیاه و سپید بیخ آن شاخ‌ها دایم می‌بریدند و او در اثنای این، تدبیری می‌اندیشید و خلاص خود را طریقی می‌جست.

پیش خویش، زنبور خانه‌ای و قدری شهد یافت، چیزی از آن به لب بُرد، از نوعی در حلاوت آن مشغول گشت که از کار خود غافل ماند و نه اندیشید که پای او بر سر چهار مار است و نتوان دانست که کدام وقت در حرکت آیند و موشان در بریدن شاخ‌ها، جدّ بلیغ می‌نمایند و ... چندان که شاخ بگسست و آن بیچاره حریص در دهان اژدها افتاد. پس، من دنیا را بدان چاه، مانند کردم و موشان سپید و سیاه و مداومت ایشان بر بریدن شاخ‌ها بر شب و روز و آن چهار مار را به طبایع که عماد خلقت آدمی است و هرگاه که یکی از آن در حرکت آید، زهر قاتل باشد و چشیدن شهد و شیرینی آن را مانند کردم به لذات این جهانی که فایده آن اندک و رنج آن بسیار است و راه نجات بر آدمی بسته می‌گرداند و اژدها را مانند کردم به مرجعی که از آن چاره نتواند بود؛ هر آینه بدو باید پیوست و آنگاه ندامت، سود ندارد و راه بازگشتن مهیا نیست.»

بررسی و تحلیل متن:

نکات قلمرو زبانی:

- ۱- کاربرد واژگان کهن که امروزه به‌گونه‌ای دیگر استفاده می‌شوند مانند آشتر (شتر)، شاخ (شاخه)، بنگریست (نگریست)، نتوان دانست (نمی‌توان دانست)
- ۲- جمع کلمه موش با نشانه «ان»
- ۳- کاربرد کلمه «بگسست» در معنی «بریده شد، شکست»
- ۴- استفاده از کلمه «شهد» در معنی «عسل»
- ۵- کاربرد کلمه «قاتل» در معنی «کشنده» برای غیرانسان
- ۶- جدانویسی نشانه منفی‌ساز فعل «ن» مانند نه اندیشید که امروزه می‌نویسیم: «نیندیشید»
- ۷- کاربرد «را» به معنی «برای» در جمله «خلاص خود را طریقی می‌جست»
- ۸- ترکیب «زنبورخانه» به معنی «لانه زنبور»
- ۹- کاربرد جملات کوتاه و قابل‌فهم

نکات قلمرو ادبی:

- ۱- شبکه معنایی میان «شهد، شیرینی، چشیدن، زنبور و حلاوت»
- ۲- تضاد میان دو واژه «سیاه‌وسفید»، «پا و سر»، «سر و قعر» در ترکیب «سرچاه و قعر چاه»، «زهر و شیرینی یا شهد»، «رنج و لذت»، «اندک و بسیار»
- ۳- بهره‌گیری از تمثیل برای بیان مفهوم غفلت انسان

نکات قلمرو فکری:

- ۱- نگرش حکمی و تعلیمی
- ۲- بیان نکات: شریف بودن انسان میان مخلوقات، گران‌بها بودن لحظات عمر، هوشیاری و پرهیز از خوشی‌های زودگذر برای بیان مقصود خود (بهره‌گیری از گذر عمر برای سعادت آن جهانی)
- ۳- نگرش مثبت به جایگاه و ارزش انسانی و نگرش منفی به خوشی‌های مادی و لذت‌های زودگذر

نتیجه‌گیری و تعیین نوع:

- ۱- آدمی باید نسبت به جایگاه انسان نگاهی والا داشته باشد.
- ۲- آدمی باید قدر تمام دقایق و لحظات عمر خود را بداند.
- ۳- آدمی باید هوشیاری خود را حفظ کند و آن قدر سرگرم خوشی‌ها و لذات دنیایی نشود که دچار غفلت گردد.
- ۴- سعادت و نیک بختی راستین آدمی، کسب خشنودی خدای بزرگ است.

شاهد عینی

به این سوال از آزمون نهایی خرداد ۱۴۰۲ دقت کنید :

با توجه به متن: «چنین آورده‌اند که نصر بن احمد واسطه‌عقد آل سامان بود و اوج دولت آن خاندان ایام مُلکِ او بود و اسباب تمنع و علل ترفّع در غایت ساختگی بود. خزاین آراسته و لشکر جرار و بندگان فرمانبردار. زمستان به دارالملک بخارا مقام کردی و تابستان به سمرقند رفتی یا به شهرهای خراسان»

کدام گزینه از ویژگی‌های نثر این متن نیست؟

الف) حذف فعل به قرینه (ب) استفاده از دو حرف اضافه برای یک متمم

ج) استفاده از ترکیبات دشوار (د) کاربرد واژگان مهجور عربی

پاسخ: ب (استفاده از دو حرف اضافه برای یک متمم)

درس ۲ علوم و فنون پایه دهم

◆ عاطفه:

«عاطفه»، اساسی‌ترین عامل پیدایش شعر است. عاطفه حالتی مثل اندوه، شادی، امید، یأس، حیرت، بی‌حالی و ... است که شاعر می‌خواهد آن را با دیگران به اشتراک بگذارد و به مخاطب خود منتقل کند.

ای ساربان آهسته ران کارام جانم می‌رود / وان دل که با خود داشتم با دل ستانم می‌رود

در این بیت شاعر (سعدی) سعی می‌کند حس سنگین «اندوه» را به دیگران منتقل کند؛ زیرا این بیت در بیان دور شدن یار و از دست رفتن آرام و قرار شاعر است.

مژده بده مژده بده یار پسندید مرا / سایه او گشتم و او برد به خورشید مرا

در این بیت شاعر (هوشنگ ابتهاج ملقب به سایه) سعی می‌کند حس «شادی» را به خواننده منتقل کند؛ چراکه این بیت خبر از وصال به معشوق می‌دهد.

◆ وزن:

پس از عاطفه، مهم‌ترین و مؤثرترین عامل در شعر «وزن» است.

وزن عبارت است از «موسیقی، ریتم و آهنگ کلام» که از کنار هم قرار گرفتن کلمات ایجاد می‌شود؛ به عبارت دیگر وزن، ادراکی است که از احساس نظم به وجود می‌آید.

«توجه: وزن امری «حسی» است و بیرون از ذهن کسی که آن را درمی‌یابد وجود ندارد.

۱- وزن در شعر جنبه تزئینی ندارد، بلکه جزء طبیعت شعر است.

۲- بیشتر کتاب‌های مقدس (مخصوصاً قرآن کریم) هم از کشش آهنگ و کلام موزون بهره گرفته‌اند، زیرا گوش‌نوازی و خوش‌آهنگی ناشی از وزن، تأثیر زیادی بر انسان دارد.

۳- انتظاری که آدمی از شعر دارد، این است که بتواند آن را زمزمه کند و علت این که شعر را بیش از نثر می‌خواند همین شوق به زمزمه و آوازخوانی است، پس بدون وزن، کمتر می‌توان عواطف را برانگیخت.

زیر ذره بین

طراحان امتحان نهایی برای طرح سؤال از این درس یکی از دو ایده زیر رو توی ذهن دارن:

- ۱- یا تعریف عاطفه و وزن و اطلاعات این طوری رو به صورت کوتاه پاسخ و جای خالی می پرسن.
- ۲- یا به بیت میدن و تو باید رابطه و همراستا بودن لحن و ریتم با محتوا رو بسنجی.

به ابیات زیر از «مولوی» توجه کنید:

مردم بدم زنده شدم گریه بدم خنده شدم
دولت عشق آمد و من دولت پاینده شدم
گفت که تو شمع شدی، قبله این جمع شدی
جمع نیم، شمع نیم، دود پراکنده شدم»

اگر این دو بیت را با حس و حال (کمی نیناش ناش طور) بخوانیم در می یابیم که وزن شعر حاصل تکرار منظم ریتمها و ملودی هاست. برای درک بهتر تأثیر وزن در حس و حال و عاطفه شعر، به بیت زیر توجه کنید:

«ای نفس خرم باد صبا از بیار آمده ای مرحبا»

وزن و آهنگی که از این بیت به گوش مخاطب می رسد (لام لا لا لام، لام لا لا لام، لام لا لام) باعث شده حس شادی بیشتری به او منتقل شود؛ پس شاعر از وزن به عنوان یک ابزار بسیار مهم برای انتقال احساس شادی بهره برده است.

آمدی جانم به قربانت ولی حالا چرا بی وفا حالا که من افتاده ام از پا چرا

اگر به وزن و آهنگی که از این بیت دریافت می کنیم (لام لا لام لام، لام لا لام لام، لام لا لام لام) دقت کنیم می بینیم این ریتم باعث شده حس غم بیشتری به خواننده منتقل شود؛ پس شاعر از وزن برای انتقال احساس غم بهره برده است.

شاهد عینی

به این سؤال از آزمون نهایی خرداد ۱۴۰۳ توجه کنید:

سؤال: کدام یک از ابیات زیر از وزن شور آفرین و شاد برخوردار است؟

- الف) ای ساربان آهسته ران کارام جانم می رود   وان دل که با خود داشتم با دل ستانم می رود
- ب) تا به کرم خورده نگیری که من   غایبم از ذوق حضور ای صنم
- ج) بر آمد خروش سپاه از دو روی   جهان شد پر از مردم جنگجوی

پاسخ: مورد «ب»

ریتم و وزن بیت «الف» آرام و آهسته و غمگین و ریتم و وزن بیت «ج» کوبنده و حماسی است.

درس ۱ - تاریخ و تاریخ‌نگاری

♦ تاریخ چیست؟

- معانی تاریخ:

- ۱- مجموعه حوادث و رویدادهایی که فرد یا جامعه از سرگذرانده است، مانند «تاریخ ایران»
  - ۲- علم و روش علمی که به وسیله آن رویدادهای گذشته بر اساس شواهد و مدارک، مطالعه و تحلیل می‌شوند: مانند تاریخ روابط اقتصادی ایران و هند در دوران اشکانیان
  - ۳- منظور تعیین روز و ماه و سال است، مانند تاریخ برگزاری انتخابات شورای دانش‌آموزی مدرسه
- ویژگی‌های رویدادهای تاریخی:

- الف) دور از دسترس‌اند و قابل مشاهده نیستند و نمی‌توان آن‌ها را به‌طور مستقیم درک کرد.
- ب) تکرار ناپذیرند و قابل تجربه نیستند.
- پ) مجزا و مستقل نیستند و با یکدیگر رابطه علت و معلولی دارند.

- انسان در تاریخ نقش محوری و اساسی دارد و رویدادها و تحولات تاریخی در نتیجه رفتار متقابل انسان‌ها با یکدیگر و با طبیعت، پدید آمده‌اند.
- **تعریف علم تاریخ:** علمی که به مطالعه جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جوامع در گذشته می‌پردازد و علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می‌کند.

شاهد عینی

نهایی خرداد ۱۴۰۳: تعریف اصطلاحات یا مفاهیم تاریخی:

- علم تاریخ:

پاسخ: علمی که به مطالعه جنبه‌های مختلف زندگی انسان‌ها و جامعه‌ها در گذشته می‌پردازد و علل و نتایج افکار و اعمال پیشینیان را بررسی و تحلیل می‌کند.

- **هدف علم تاریخ:** آگاهی از زندگی اجتماعی در گذشته شامل تمامی جنبه‌های فکری، مذهبی، سیاسی، نظامی، اقتصادی، علمی، حقوقی و هنری

♦ تاریخ‌نگاری و روش پژوهش در تاریخ:

- پیشینه تاریخ‌نگاری:

- پس از اختراع خط در حدود ۵ هزار سال پیش، به تدریج توجه انسان به ثبت و نگارش رویدادهای عصر خویش جلب شد.
- قدیمی‌ترین متن تاریخی که تا کنون کشف شده، سنگ نوشته‌ای به خط کهن مصری است که بیش از ۴ هزار سال قدمت دارد و در آن نام تعدادی از فراعنه و برخی حوادث دوران آنان ذکر شده است.
- تاریخ‌نگاری از قرن پنجم پیش از میلاد، در یونان باستان و با ظهور هرودت پدر تاریخ آغاز شد.
- به عقیده برخی پژوهشگران، رواج و رونق ادبیات و فلسفه، تأثیر مهمی بر شکوفایی و گسترش علم تاریخ در یونان باستان داشته است.

۱- سنجش دقیق منابع

۲- استناد به اسناد و مدارک معتبر

۳- دوری از داستان‌پردازی

• اساس شیوه نوین تاریخ‌نگاری

۱- در برگرفتن همه ابعاد فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و هنری جوامع گذشته

۲- بررسی و تجزیه و تحلیل زمینه‌ها، علت‌ها، نتایج و آثار گوناگون حوادث تاریخی

۳- استفاده از یافته‌های علوم و فنون مختلف مانند باستان‌شناسی، جامعه‌شناسی، فلسفه، جغرافیا،

اقتصاد، زبان‌شناسی و گاه‌شماری

• ویژگی‌های تاریخ‌نگاری نوین

♦ مراحل پژوهش در تاریخ:

- مرحله اول: انتخاب موضوع
  - تازه بودن و تکراری نبودن موضوع
  - دارای اثر و فایده بودن موضوع
  - داشتن منابع کافی برای تحقیق
- مرحله دوم: تدوین پرسش‌های تحقیق
  - مشخص کردن هدف پژوهشگر
  - مانع از به بیراهه رفتن پژوهشگر
  - پرسش در مورد زمینه‌ها، علت‌ها، آثار و نتایج رویدادها
- مرحله سوم: شناسایی منابع
  - بررسی میزان اعتبار، دقت و صحت منابع
  - مطمئن شدن از اصالت سند و جعلی نبودن آن
- مرحله چهارم: گردآوری و تنظیم اطلاعات
  - جمع‌آوری
  - تنظیم
  - دسته‌بندی
- مرحله پنجم: تحلیل و تفسیر اطلاعات
  - ← شباهت این مرحله به کار کارآگاهان پلیس برای بازسازی و تفسیر وقایع گذشته
- مرحله ششم: گزارش یافته‌های پژوهش
  - ← ارائه نتایج و یافته‌های تحقیق در قالب گزارش علمی

شاهد عینی

سؤال: تدوین پرسش‌های تحقیق چه محاسنی دارد؟

پاسخ: مشخص کردن هدف پژوهشگر - مانع از بیراهه رفتن پژوهشگر

♦ منابع پژوهش علمی در تاریخ:

- تقسیم بندی منابع پژوهش در تاریخ بر اساس درجه اهمیت و اعتبار
- (۱) منابع دست اول (اصلی): همه آثاری که در زمان وقوع حادثه یا نزدیک‌ترین زمان به وقوع حادثه نوشته شده باشند و یا آثار باستانی و تاریخی به‌جا مانده از گذشته
- (۲) منابع دست دوم (فرعی): همه تحقیقات و آثاری که بر پایه منابع دست اول پدید آمده‌اند.

♦ فواید و کارکردهای مطالعه تاریخ:

- فواید و کارکردهای علم تاریخ
  - (الف) منبع شناخت و تفکر
  - (ب) بهره‌گیری از گذشته برای حال و آینده
  - (پ) تقویت حس میهن‌دوستی و هویت ملی

درس ۲ - تاریخ، زمان و مکان

- زمان و مکان، دو رکن مهم دانش تاریخ است.

♦ تاریخ، زمان و گاه‌شماری:

- دانستن تاریخ، بدون توجه به زمان معنایی ندارد، چرا که رویدادهای تاریخی در زمان معینی در گذشته روی داده‌اند و بدون آگاهی از زمان روی دادن آن‌ها، نمی‌توان به درک منطقی و درستی از تاریخ دست یافت.
- گاه‌شماری: نظامی است که انسان برای اندازه‌گیری دقیق زمان (ماه و سال) ابداع کرده است.

♦ تاریخچه گاه‌شماری در جهان:

- مردمان بین‌النهرین (میان رودان) و مصریان باستان، در تنظیم و تدوین گاه‌شماری پیشگام بودند.

- گاه‌شماری بابلی
  - رایج بودن گاه‌شماری خورشیدی - قمری
  - تقسیم سال به ۱۲ ماه قمری ۳۰ یا ۲۹ روزه
  - اضافه کردن یک ماه به سال، هر سه سال یکبار برای رفع اختلاف میان سال قمری (۳۵۴ شبانه روز) و سال خورشیدی (۳۶۵ و یک چهارم شبانه روز)
- گاه‌شماری مصری
  - داشتن گاه‌شماری خورشیدی دقیق و منظم
  - محاسبه سال به ۳۶۵ و یک چهارم شبانه روز
  - تقسیم سال به ۱۲ ماه ۳۰ روزه
  - اضافه کردن پنج روز اضافی به آخر ماه دوازدهم
  - اضافه کردن یک روز به سال، هر چهار سال یکبار با محاسبه یک چهارم شبانه روز اضافی (کبیسه)
- گاه‌شماری رومی
  - نداشتن گاه‌شماری دقیق در آغاز
  - اصلاح گاه‌شماری رومی بر اساس گاه‌شماری مصری به دستور امپراتور ژولیوس سزار
  - تعیین تولد حضرت مسیح (ع) به عنوان مبدأ گاه‌شماری رومیان
  - اصلاح گاه‌شماری مسیحیان توسط پاپ گرگوار سیزدهم
- گاه‌شماری هجری قمری
  - رایج در بیشتر کشورهای اسلامی
  - تنظیم بر پایه گردش ماه به دور زمین
  - مبدا: اول محرم سال هجرت پیامبر اسلام (ص) از مکه به مدینه

◆ تاریخچه گاه‌شماری در ایران:

- محتوای سنگ نوشته‌های بیستون و تخت جمشید نشان می‌دهند که گاه‌شماری خورشیدی - قمری بابلی در قلمرو هخامنشیان رواج داشت، اما ماه‌ها بر اساس فرهنگ و آئین ایرانی نام‌گذاری شده بود.
- گاه‌شماری‌های رایج در دوره اشکانیان: بابلی، سلوکی و اوستایی
- گاه‌شماری دوره ساسانیان
  - رایج بودن گاه‌شماری اوستایی
  - تقسیم سال به ۱۲ ماه خورشیدی ۳۰ روزه
  - اضافه کردن پنج روز اضافی به آخر ماه دوازدهم به نام اندرگاه (پنجه)
  - مبدأ گاه‌شماری: به تخت نشستن پادشاه
  - اضافه کردن یک ماه به آخر سال، هر ۱۲۰ سال
  - نام‌گذاری ماه‌ها و روزهای هر ماه با اسامی ایزدان و فرشتگان
- از آنجا که در گاه‌شماری اوستایی ساسانی، سال را ۳۶۵ شبانه روز می‌گرفتند، در هر چهارسال، یک شبانه روز و در ۱۲۰ سال ۳۰ شبانه روز از سال حقیقی عقب می‌افتادند. به همین جهت هر ۱۲۰ سال، یک ماه به دوازده ماه سال اضافه می‌کردند.

شاهد عینی

نهایی خرداد ۱۴۰۳: در گاه‌شماری اوستایی، چگونه شکل عقب افتادن یک شبانه روز در هر ۴ سال از سال حقیقی حل می‌شد؟
 پاسخ: بعد از هر ۱۲۰ سال، یک ماه به دوازده ماه سال اضافه می‌کردند.

- گاه‌شماری‌های رایج در ایران دوران اسلامی: یزدگردی - دوازده حیوانی - جلالی - هجری خورشیدی - هجری قمری
- گاه‌شماری جلالی یکی از دقیق‌ترین گاه‌شماری‌های جهان است که گاه‌شماری هجری خورشیدی بر اساس آن تنظیم شده است.

◆ خط زمان:

- نظم و ترتیب رویدادها را گاه‌شماری (کرونولوژی) می‌گویند.
- خط زمان، ابزار مناسبی است که به وسیله آن می‌توان رویدادهای یک دوره یا دوران‌های مختلف تاریخی را، به ترتیب زمان وقوع آن‌ها، بر روی نمودار نشان داد.

تاریخ و مکان: تأثیر جغرافیا بر رویدادهای تاریخی

- مکان رکن مهم دیگری در تاریخ است، زیرا همهٔ وقایع و تحولات تاریخی در بستر مکان و محیط رخ می‌دهد.
- هرودت مورخ یونانی به منظور نگارش کتاب تاریخ خود، به مصر، فینیقیه و جاهای دیگر سفر و شرایط طبیعی و اقلیمی آن سرزمین‌ها را بررسی کرده است.
- ابن خلدون اندیشمند مسلمان تونس‌ی بخشی از مقدمهٔ کتاب «العبر» خود را به تأثیر جغرافیا و اقلیم بر تاریخ، اخلاق و رفتار آدمیان اختصاص داده است.
- جغرافیای تاریخی به مطالعهٔ مناطق و سرزمین‌های مختلف در گذشته می‌پردازد و تأثیر محیط طبیعی و عوامل جغرافیایی را بر رویدادهای تاریخی مطالعه می‌کند.

شاهد عینی

سؤال: تعریف اصطلاحات یا مفاهیم تاریخی:

- جغرافیای تاریخی

پاسخ: به مطالعهٔ مناطق و سرزمین‌های مختلف در گذشته می‌پردازد و تأثیر محیط طبیعی و عوامل جغرافیایی را بر رویدادهای تاریخی مطالعه می‌کند.

نقشه‌های تاریخی:

- یکی از پیامدهای ارتباط جغرافیا و تاریخ، اهمیت یافتن نقشه در مطالعهٔ تاریخ است.
- امروزه از نقشه‌های تاریخی برای ارائهٔ اطلاعات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، جمعیتی و دیگر جلوه‌های حیات اجتماعی انسان در گذشته استفاده می‌شود.

درس ۳ - باستان‌شناسی، در جست‌وجوی میراث فرهنگی

باستان‌شناسی چیست؟

- **باستان‌شناسی:** علمی است که آثار باستانی و تاریخی را به منظور شناخت فرهنگ و شیوه‌های زندگی انسان‌ها و جوامع گذشته، بررسی می‌کند.
- **باستان‌شناس:** کسی است که بر اساس آثار باقی‌مانده از بشر، گذشتهٔ انسان‌ها و جوامع انسانی و به ویژه تغییرات فرهنگی آن‌ها در طول زمان را بررسی و تحلیل می‌کند.
- هدف علم باستان‌شناسی، شناخت انسان و پژوهش در فرهنگ او می‌باشد.
- آثار باستانی و تاریخی، به تمامی اشیاء، ابزارها، بناها و مکان‌هایی می‌گویند که ساختهٔ دست بشر و محصول اندیشهٔ او هستند.
- به جاهایی که باستان‌شناسان در آنجا آثار باستانی و تاریخی را مطالعه و در مواردی کشف می‌کنند، مکان باستانی یا محوطهٔ باستانی گفته می‌شود.
- مکان‌های باستانی و تاریخی از نظر شکل و وسعت متفاوت‌اند.
- هنگامی که در دوره‌های زمانی مختلف مردمانی در یک مکان سکونت کنند، به تدریج چند لایه باستانی روی هم قرار می‌گیرند و تپه‌های باستانی را شکل می‌دهند.

مراحل کار باستان‌شناسان:

- مراحل کار باستان‌شناسان:
  - مرحلهٔ اول: شناسایی و کشف
  - مرحلهٔ دوم: حفاری
  - مرحلهٔ سوم: استخراج و تنظیم اطلاعات

شاهد عینی

نهایی خرداد ۱۴۰۳: نخستین و دومین گام کار باستان‌شناسان را ذکر کنید.

پاسخ: مرحله اول: شناسایی و کشف، مرحله دوم: حفاری

تاریخ ۱

- کتاب‌های تاریخی

- سفرنامه‌ها

- ابزارهای فناوری جدید (پهپادها، رادارها، عکس‌های هوایی، تصاویر ماهواره‌ای، روش‌های الکترومغناطیسی، سامانه اطلاعات جغرافیایی)

• منابع مورد استفاده برای شناسایی و کشف

• گاهی برخی از آثار باستانی و تاریخی به صورت اتفاقی کشف می‌شود، مانند آرامگاه شی‌هوانگ‌تی، مردان نمکی در زنجان، تمدن عظیم جیرفت در استان کرمان و سنگ نوشته روزتا در مصر

• حفاری، یکی از مراحل حساس کار باستان‌شناسان و نیازمند دانش، تجربه و دقت فراوان است.

• باستان‌شناسان اگر در حفاری و خاک‌برداری، به بناهای تاریخی برخورد کنند، نخست نقشه آن بنا را مشخص می‌کنند.

• باستان‌شناسان اگر در حفاری و خاک‌برداری به شیئی برخورد کنند، نخست در همان وضعیت از آن عکس‌برداری و تمامی مشخصات آن را به‌طور دقیق ثبت می‌کنند و بعد آن را از خاک بیرون می‌آورند.

• در مرحله استخراج و تنظیم اطلاعات، باستان‌شناسان آثار یا بناهای باستانی کشف شده را به لحاظ قدمت، مواد و مصالح به‌کار رفته در آن‌ها و نیز کاربردشان، بررسی می‌کنند.

• باستان‌شناسان با مقایسه آثار و بناهای باستانی در زمان‌های مختلف، می‌کوشند مسیر پیشرفت‌های علمی، هنری و فرهنگی گذشتگان را درک کنند.

• باستان‌شناسان از طریق مقایسه آثار و بناهای باستانی سرزمین‌ها و تمدن‌های گوناگون، روابط جوامع گذشته و تأثیرات فرهنگی و اقتصادی آن‌ها بر یکدیگر را توضیح می‌دهند.

• باستان‌شناسان برای تاریخ‌گذاری و تعیین سن آثار باستانی از روش‌های علمی پیشرفته‌ای مانند روش رادیوکربن و شیوه پیشرفته‌تری موسوم به «پتاسیم - آرگون» استفاده می‌کنند.

شاهد عینی

سؤال: باستان‌شناسان برای تعیین سن آثار باستانی از چه روش‌هایی استفاده می‌کنند؟

پاسخ: روش رادیوکربن و روش پتاسیم - آرگون

♦ موزه‌ها، گنجینه‌های آثار باستانی:

• موزه‌ها مهم‌ترین مکان گردآوری، نگهداری، مرمت، مطالعه و نمایش آثار باستانی هستند.

• موزه ایران باستان از جمله بزرگ‌ترین موزه‌های ایران است.

- متروپولیتن در نیویورک

- بریتانیا در لندن

- لوور در پاریس

- آرمیتاژ در سن‌پترزبورگ روسیه

• موزه‌های مهم جهان

• باستان‌شناسی و علم تاریخ ارتباط تنگاتنگی دارند. از یک سو، باستان‌شناسان از نوشته‌های مورخان برای شناسایی، کشف و مطالعه آثار و مکان‌های باستانی بهره می‌برند و از سوی دیگر نتایج کاوش‌های باستان‌شناسان، منبع ارزشمندی برای تحقیقات مورخان به‌شمار می‌رود.

• مطالعه و شناخت دوران بسیار طولانی پیش از تاریخ، عمدتاً متکی به کاوش‌های باستان‌شناسی است.

درس: ۲ و ۳

تاریخ و تاریخ‌نگاری

صفحات: ۲۸ تا ۲۹

• دلایل استفاده از آثار باستانی در مطالعه دوره تاریخی:

۱- کافی نبودن منابع مکتوب

۲- اختصاص بیشتر منابع مکتوب به رویدادهای سیاسی و نظامی و شرح حال فرمانروایان

• باستان شناسی علاوه بر آن که بخش عمده‌ای از میراث فرهنگی بشر را کشف و معرفی کرده است، نقش مهم‌تری در مرمت و نگهداری این میراث گران بها دارد.

تاریخ ۱

درس: ۱، ۲ و ۳

تاریخ و تاریخ نگاری

صفحات: ۱ تا ۲۸

مقارم

- این درس نکات پایه‌ای بسیاری برای درس‌های آینده دارد، پس حتماً خوب یاد بگیرش.
- قسمت ابتدایی این درس تا صفحه ۶؛ بیشتر حفظی هست، ولی قسمت پایانی مهارتی است.
- درس اول در آزمون ترم اول، ۲ نمره و امتحان نهایی خرداد ۱ نمره سؤال دارد.
- مهم‌ترین نکته در این درس یادگیری مفهومی است و صرف حفظ کردن مطالب توصیه نمی‌شود.
- از این درس در امتحان نهایی خرداد بیشتر سؤالات صحیح و غلط و جای خالی طرح می‌شود.

علم منطق:

- ۱ تعریف: علمی که در پی جلوگیری از مغالطه (هدف منطق) است.
  - ۲ چگونگی رسیدن منطق به هدف خود / چگونه منطق به هدف خود می‌رسد؟
- منطق‌دانان تلاش کرده‌اند با بررسی انواع خطاهای ذهن و دسته‌بندی آن‌ها، راه‌های جلوگیری از آن‌ها را نشان دهند.
- منطق‌دانان قواعدی را که باید رعایت کنیم تا دچار خطای ذهن نشویم را مشخص کردند.

نکته

تاکید منطق بر آموزش شیوه درست اندیشیدن است.

✓ چرا؟ تا قادر به تشخیص مغالطه‌ها که بی‌شمار هستند، باشیم.

رابطه ذهن و منطق:

ذهن انسان:

- به‌طور طبیعی بر اساس قواعدی (همان قواعد منطق) فکر می‌کند.
- قواعد منطق کشف و تدوین شده‌اند! نه ابداع و اختراع
- ذهن همواره در معرض لغزش قرار دارد.
- ذهن معمولاً در تعریف دقیق اصطلاحات خاص و استدلال‌های پیچیده دچار خطا می‌شود.
- با به کارگیری علم منطق می‌توان سریع‌تر و دقیق‌تر خطاهای ذهن را تشخیص داد.

شاهد عینی

سؤال ۱: چرا اگر انسان منطقی فکر می‌کند، باز نیاز به یادگیری منطق دارد؟

۵۰ پاسخ: ذهن همواره در معرض لغزش قرار دارد و معمولاً در تعریف دقیق اصطلاحات خاص و استدلال‌های پیچیده دچار خطا می‌شود.

وجه شباهت منطق و ...

✓ علت تشبیه منطق به:

- ترازو ← از جهت ابزاری بودن
- پزشکی ← هر دو روش‌های دوری از بیماری و مغالطه را بیان می‌کند.
- دوچرخه‌سواری ← از جهت کاربردی بودن و نیاز به ممارست در تمرین و مهارت داشتن
- سیستم کنترلی خودرو ← از جهت ابزاری بودن (منطق باعث حرکت نیست)
- شاقول بنایی ← از جهت ابزاری بودن (باعث ایجاد بنای فکری مستحکم)

نکته

مقاله مانند بیماری است زیرا از هر دو باید دوری کرد.

شاهد عینی

سؤال ۱: چرا منطق مانند سیستم کنترلی خودرو است؟

۵۰ پاسخ: منطق مانند سیستم کنترلی خودرو است که میزان بنزین، سرعت، حرکت و گرمای موتور را به ما نشان می‌دهد و در مقابل مشکلات، را به ما هشدار می‌دهد اما باعث حرکت خودرو نمی‌شود.

✓ حیطه کاربرد منطق:

- سراسر زندگی
- فهم فلسفه
- بیان مطالب
- متقاعد کردن دیگران
- دچار خطا نشدن در تعلیم و تعلم
- فریب نخوردن در داد و ستد

شاهد عینی

سؤال ۱: چرا در عصر حاضر به منطق بیشتر از قبل نیاز داریم؟

۵۰ پاسخ: منطق

نکته

امروز با فراگیری رسانه‌ها و حجم انبوه اطلاعات صحیح و غلط، بیش از پیش نیازمند منطق هستیم.

◆ تقسیم‌بندی علم:

-۱) تصوّر:

- درک ما از مفاهیم
- به واقعیت داشتن یا نداشتن آن کار نداریم.
- در آن حکم و قضاوت وجود ندارد.
- جملات ناقص، تصور هستند ← دربی پیش که برگزار شد ← تصور
- جملات انشایی، تصور هستند ← عجب هوای خوبی بود! ← جمله تعجبی تصور

-۲) تصدیق:

- جملات خبری که در آن‌ها، حکم وجود دارد و قابلیت صدق و کذب دارند.
- در آن حکم و قضاوت وجود دارد.
- به واقعیت داشتن یا نداشتن آن کار نداریم.

شاهد عینی

خرداد ۱۴۰۲: از میان عبارات‌های زیر، کدام یک تصور و کدام یک تصدیق است؟

الف) یعنی درختان میوه دار نیستند. ب) زمانی که تو را دیدم.

۵۰ پاسخ: الف) تصدیق، ب) تصور، زیرا جمله ناقص است

درس ۲ - لفظ و معنا

مفهوم

- در این درس به رابطه قلمرو و ذهن و زبان می‌پردازیم و ۴ نوع مغالطه زبانی را یاد می‌گیریم.
- از این درس ۳ نمره در ترم اول و ۱/۵ نمره در امتحان نهایی، سؤال داریم.
- قلمروهای سه‌گانه در امتحان نهایی سؤال ندارد، اما دانش آن برای فهم درس مفید است.
- هر کار و رفتار انسان در سه قلمرو ذهن، زبان و خارج (واقعیت) رخ می‌دهد.
- در این درس رابطه ذهن و زبان و در درس ۳ رابطه ذهن و خارج را می‌خوانیم.

◆ لفظ و معنا:

- ۱ برای بیان و انتقال افکار خود به دیگران از الفاظ استفاده می‌کنیم.
- ۲ خطا در لفظ می‌تواند باعث خطا در تفکر شود، چون قلمرو ذهن و زبان با هم ارتباط متقابل دارند، پس در منطق به الفاظ توجه خاصی می‌شود.

البته منطق وابسته به زبان فاهمی نیست، پس قواعد صرف و نحو را نمی‌آموزیم، صرفاً اصول کلی زبان را یاد می‌گیریم تا در جلوگیری از مغالطه به ما کمک کند.

نکته

- اشتراک لفظ:

- ۱ **مشترک لفظی:** کلمه‌ای که بیش از یک معنای مطابقی (اصلی) داشته باشد.
مثال: شیر ← نوشیدنی، حیوان، ابزار
- ۲ **مغالطه اشتراک لفظ:** اشتباه گرفتن کلماتی که ظاهر مشترک دارند.

این مغالطه یکی از شایع‌ترین مغالطه‌ها است. ← اشتراک لفظ دائم رهن است.

نکته

مثال:

- علی و مریم ۳ سال **اختلاف** دارند: (۱) سن، (۲) دعوا
- **شیر** را بیاور: (۱) نوشیدنی، (۲) حیوان، (۳) ابزار
- **با وجود** شما قهرمان نمی‌شویم: (۱) علی رغم بودن شما، (۲) با بودن شما
- شما **نمی‌توانی** وارد این بخش شوی: (۱) اجازه ندارید، (۲) توان ندارید، (۳) مهارت ندارید

شاهد عینی

خرداد ۱۴۰۳: مغالطه عبارت «بهر روز با همسرش دو سال اختلاف دارند» چه مغالطه‌ای دارد؟

۵۰ پاسخ: اشتراک لفظ (۱- اختلاف سن، ۲- دعوا و بحث)

۲- توسل به معنای ظاهری:

- ✓ **دلالت:** یعنی با شنیدن یک واژه، چه معنایی را متوجه می‌شویم.
- ① **مطابقی:** دلالت لفظ بر معنا که مطابق با معنای اصلی است.
مثال: کتاب را به علی دادم (کل کتاب)

۲ **تضمنی:** دلالت لفظ بر معنا که در بردارنده بخشی از معنای اصلی است.

مثال: کتابم پاره شد (مثلاً جلد کتاب نه کل کتاب)

۳ **التزامی:** دلالت لفظ بر معنا که بر لازمه یک شیء است ← یعنی یک معنای خارج از لفظ ولی مرتبط

مثال: خانه را دزد برد (یعنی وسایل خانه)

همه معانی کنایی، دلالت التزامی دارند.

✓ **مغالطه توسل به معنای ظاهری:** به کار بردن دلالت مطابقی به جای دلالت تضمنی یا التزامی.

مثال: قسم خورده‌ام خونش را نریزم، پس او را خفه کنید. (مطابقی: خونش را جاری نمی‌کنم، التزامی: او را نمی‌کشم)

گفتم کمی دست به عصا باش (مطابقی: عصا در دست بگیر، التزامی: احتیاط کن)

شاهد عینی

شهریور ۱۴۰۳: مغالطه «او به من گفت: دستی بر آتش دارم، گفتم: چرا دستات گرم نیست»، چه مغالطه‌ای دارد؟

۵۰ صفحه: توسل به معنای ظاهری (مطابقی: دستم روی آتش است، التزامی: مهارت دارم)

۳- نگارشی:

✓ معانی را به دو صورت کتبی و شفاهی منتقل می‌کنیم.

✓ اشتباه در کتابت و نگارش می‌تواند باعث مغالطه شود.

✓ مغالطه نگارشی، عدم رعایت:

۱- علائم سجاوندی،

۲- حرکات کلمات،

۳- املا کلمات باعث این مغالطه است.

کار ویراستاران، بررسی علائم سجاوندی و در صورت نیاز، حرکت‌گذاری برقی کلمات و اصلاح غلط‌های املائی است.

مثال: به نظر علی، احمدی دانشجوی خوبی است.

گنج پنهان شده توسط علی، کشف شد.

امارتی چشم‌نواز خواهیم ساخت. (۱- ساختمان، ۲- حکومت)

۴- ابهام در مرجع ضمیر:

✓ **مغالطه ابهام در مرجع ضمیر:** ابهام موجود در جملات که ناشی از مشخص نبودن مرجع ضمیر است.

ولی در اصل دو عامل باعث این مغالطه می‌شود:

(۱) ابهام در مرجع ضمیر

(۲) استفاده از عبارت دو پهلو

مثال: پلنگ به دنبال آهو بود که شکارچی به آن شلیک کرد. (به آهو یا به پلنگ)

رستم بر اسب نشست و دستی بر سرش کشید. (سر رستم یا سر اسب)

در این جنگ حکومت بزرگی نابود می‌شود، (ایران یا لیدیه)

شاهد عینی

خرداد ۱۴۰۲: مغالطه‌های زیر را مشخص کنید.

(۱) اتومبیل دزدیده شده توسط سعید پیدا شد.

(۲) مجید خودکار حمید را به برادرش داد.

۵۰ پاسخ: (۱) نگارشی (ویرگول)، (۲) ابهام در مرجع ضمیر

منطق

درس: ۱ و ۲

صفحات: ۱ تا ۱۹

درس اول ما را با مفهوم کارآفرین آشنا می‌کند و همچنین ویژگی‌هایی که یک کارآفرین موفق می‌تواند داشته باشد را مطرح می‌کند. همچنین شما در این درس می‌توانید سود یا زیان خود را در یک کسب‌وکار محاسبه کنید که یکی از مسائل مهم در کتاب اقتصاد به شمار می‌آید. ۲ سؤال امتحان نهایی ۱۴۰۳ از قسمت سود یا زیان طراحی شده. از دانش آموزان انتظار می‌رود که دقت لازم را داشته باشند.

در درس دوم با انتخاب نوع کسب‌وکار آشنا می‌شویم و انواع کسب‌وکارها را از منظر سازمان تولید بررسی می‌کنیم و آن‌ها را مطرح می‌کنیم. یک سؤال امتحان نهایی سال ۱۴۰۳ از این درس طراحی شده است. همچنین در این درس علاوه بر انواع کسب‌وکارها می‌توانیم درصد سهام اشخاص را از یک شرکت محاسبه کنیم. در این درس مزایا و معایب کسب‌وکار شخصی و شرکت را مطرح می‌کنیم که بسیار حائز اهمیت است.

درس اول: کسب‌وکار و کارآفرینی (صفحه ۲ تا صفحه ۱۱)

در ایران سالانه بیش از صد هزار شرکت ثبت می‌شود. که این شرکت‌ها کارآفرینان یا مؤسس‌هایی دارند که آن‌ها را تأسیس کرده‌اند. تا با تولید کالا و خدمات و رفع نیازها و خواسته‌های مردم سود ببرند. کارآفرینان با کار و تلاش خود از کسب‌وکارها مراقبت می‌کنند. بسیاری از کسب‌وکارهای نوپا عمر کوتاهی دارند به طوری که تنها نیمی از آن‌ها می‌توانند از شش سالگی عبور کنند.

شاهد عینی

سؤال: کارآفرینان چگونه از کسب‌وکار خود مراقبت می‌کنند؟

پاسخ: با کار و تلاش خود از کسب‌وکار خود مراقبت می‌کنند.

یک کارآفرین موفق، ضرورتاً از ابتدا کارآفرین نبوده است، اما حرکت با چشم باز و بر مبنای شناخت ظرفیت‌های خود و اتفاقات اطراف، او را قدم به قدم از سطوح ابتدایی کار به درجه‌های بالای آن می‌رساند. مصداق جذاب این موضوع ← آقای میرمصطفی عالی‌نسب است.

شاهد عینی

سؤال: یک کارآفرین موفق چگونه می‌تواند قدم به قدم از سطوح ابتدایی کار به درجه‌های بالا دست پیدا کند؟

پاسخ: حرکت با چشم باز بر مبنای شناخت ظرفیت‌های خود و اتفاقات اطراف او را قدم به قدم از سطوح ابتدایی کار به درجه‌های بالای آن می‌رساند.

◆ نقش کارآفرینان:

- **تعریف کارآفرین:** کارآفرین کسی است که با نوآوری و خطرپذیری، محصولات جدیدی تولید و عرضه می‌کند یا راه‌های جدیدی برای تولید کشف می‌کند.
- کارآفرینان بینشی برای دیدن فرصت‌های کسب‌وکار دارند که دیگران از مشاهده آن ناتوان‌اند و یا به ذهنشان خطور نمی‌کند. آن‌ها شجاعتی برای شروع یک سرمایه‌گذاری جدید دارند که دیگران فاقد آن هستند. آن‌ها ایده‌های خود را امیدوارانه به کسب‌وکارهای سودآور تبدیل می‌کنند.

شاهد عینی

سؤال: کارآفرین چه کسی است؟

پاسخ: کارآفرین کسی است که با نوآوری و خطرپذیری، محصولات جدیدی تولید و عرضه می‌کند یا راه‌های جدیدی برای تولید کشف می‌کند.

- کارآفرین باید مهارت ابتکار عمل داشته باشد تا بتواند با جمع کردن عوامل مختلف در کنار هم کالا و خدمتی را تولید کند.
- کارآفرین باید آگاهی و دانش زیادی برای اتخاذ تصمیمات مناسب درباره موقعیت شرکت، پیشنهاد محصول، قیمت‌گذاری، تبلیغات و استخدام نیروی کار داشته باشد و همچنین توانایی مالی لازم را داشته باشد.

شاهد عینی

سؤال: در چه مواردی کارآفرین باید آگاهی و دانش زیادی داشته باشد؟

پاسخ: برای اتخاذ تصمیمات مناسب درباره موقعیت شرکت، پیشنهاد محصول، قیمت‌گذاری، تبلیغات و استخدام نیروی کار داشته باشد.

♦ ویژگی‌های مشترک کارآفرینان موفق:

تیزبین	فرصت‌های کسب‌وکار را زمانی که دیگران شاید متوجه نشوند، می‌بینند.
نوآور	ایده‌ها را به محصولات جدید، فرایندها و یا کسب‌وکارهای جدید تبدیل می‌کنند.
ریسک‌پذیر	پس‌انداز و خوش‌نامی‌شان را با شجاعت و تدبیر، به میدان می‌آورند تا فعالیت اقتصادی جدیدی را راه‌اندازی کنند.
خوش‌بین	کارآفرینان واقع‌بین هستند اما مطمئن و دلگرم به موفقیت اقتصادی هستند.
پرانگیزه	نظم، انضباط، پایداری، اشتیاق و توانایی حل مسئله را دارند.
یادگیرنده	از کارشناسان، همکاران و مشتریان می‌آموزند و خود را با شرایط بازار وفق می‌دهند.
سازمان‌دهنده	منابع را به شکل کارایی مدیریت و هماهنگ می‌کنند.

شاهد عینی

سؤال: شاهد عینی: عبارت «منابع را به شکل کارایی مدیریت و هماهنگ می‌کنند» به کدام یک از ویژگی‌های مشترک کارآفرینان موفق اشاره دارد؟

(۱) تیزبین (۲) ریسک‌پذیر (۳) نوآور (۴) سازمان‌دهنده

پاسخ: گزینه ۴

این تست مربوط به آزمون امتحان نهایی سال ۱۴۰۳ بوده است. دقت لازم را داشته باشید.

شاهد عینی

سؤال: از ویژگی‌های مشترک کارآفرینان موفق، ..... است که می‌تواند پس‌انداز و خوش‌نامی‌شان را با شجاعت و تدبیر به میدان آورند تا فعالیت اقتصادی جدیدی راه‌اندازی کنند.

پاسخ: ریسک‌پذیر

زیر زره بین

احتمال بسیار زیادی می‌رود که در امتحان نهایی سال آینده ۱۴۰۴ از یکی دیگر از ویژگی‌های مشترک کارآفرینان موفق سؤال طراحی شود. در نتیجه دقت لازم را داشته باشید.

♦ هزینه‌های تولید، درآمد و سود:

یک کارآفرین موفق برای انتخاب صحیح و درست، باید هزینه‌ها و درآمدهایش را محاسبه کند. پولی را که شما برای تولید صرف می‌کنید هزینه‌های تولید می‌نامند.

هر فرد یا شرکت برای کسب‌وکار خود به عوامل تولید احتیاج دارد. این عوامل تولید را به صورت زیر دسته‌بندی می‌کنیم:

- نکته**
- ۱- منابع طبیعی ← زمین
  - ۲- نیروی انسانی ← نیروی کار ← معلم - کارگر - کارمند
  - ۳- سرمایه:
- ✓ فیزیکی مانند (ماشین‌آلات - تجهیزات)
  - ✓ مالی (پولی)
  - ✓ انسانی (تخصص و مهارت و دانش)

برای این که بتوانیم کالا و یا خدماتی را تولید و ارائه دهیم به این منابع و عوامل تولید احتیاج داریم که در قبال این عوامل تولید باید قیمت یا اجاره دستمزد یا حقوق و سود آن را پرداخت کنیم.

اگر بخواهیم میزان سود یا زیان مان را از یک کسب‌وکار محاسبه کنیم: ابتدا باید درآمد خود را از کسب‌وکار به دست آوریم: در نتیجه داریم:

محصولات فروخته شده × قیمت هر واحد محصول = درآمد

بعد از به دست آوردن درآمد، هزینه‌های کسب‌وکار خود را جمع می‌کنیم و در نهایت از فرمول

(جمع هزینه) - درآمد = سود یا زیان

سود خود را محاسبه می‌کنیم.

- نکته**
- اگر هزینه < درآمد باشد در کسب‌وکار خود زیان کرده‌ایم.
  - اگر هزینه > درآمد باشد در کسب‌وکار خود سود کرده‌ایم.

بنابراین تلاش می‌کنید با افزایش درآمد و کاهش هزینه‌ها از وضعیت زیان دوری کنید و می‌توانید با صرفه‌جویی و افزایش بهره‌وری مانند:

- ۱- پرهیز از استخدام نیروی کار غیرلازم
- ۲- صرفه‌جویی در مواد اولیه یا انرژی
- ۳- جلوگیری از ریخت و پاش

هزینه‌های تولید را بدون آنکه از میزان تولید کم کنیم، کاهش دهید.

از طرفی برای محصولات خود، بازار خوبی فراهم کنید و کالاهایتان را به قیمت مناسب بفروشید.

شاهد عینی

سؤال: چگونه می‌توانیم در یک کسب‌وکار هزینه‌های تولید را بدون آنکه از میزان تولید کم کنیم، کاهش دهیم؟

پاسخ: با صرفه‌جویی و افزایش بهره‌وری مانند: پرهیز از استخدام نیروی کار غیرلازم، صرفه‌جویی در مواد اولیه و انرژی و جلوگیری از ریخت و پاش.

سؤال: با توجه به اطلاعات ارائه شده در جدول زیر، نتیجه عملکرد «سالیانه» یک بنگاه اقتصادی را با ۳۰ نفر کارمند و تولید سالانه ۲۴۰۰ دستگاه هر یک به ارزش ۵/۶۰۰/۰۰۰ ریال کدام است؟

۱	اجاره بهای ماهیانه کارگاه تولیدی	۵۸/۰۰۰/۰۰۰ ریال
۲	حقوق متوسط ماهیانه هر فرد کارمند اداری و تولیدی معادل	۳/۲۰۰/۰۰۰ ریال
۳	خرید مواد اولیه مورد نیاز سالیانه به ارزش	۴۵۰/۰۰۰/۰۰۰ ریال
۴	هزینه استهلاک مواد اولیه مورد نیاز سالیانه ماشین‌های تولیدی معادل	$\frac{1}{5}$ ارزش مواد اولیه خریداری شده

پاسخ: نتیجه عملکرد سالیانه بنگاه ← منظور سود یا زیان سالیانه بنگاه را به دست آوریم: ابتدا درآمد را محاسبه می‌کنیم:

محصولات فروخته شده × قیمت هر واحد محصول = درآمد

$$\text{ریال} \quad ۱۳/۴۴۰/۰۰۰/۰۰۰ = ۲۴۰۰ \times ۵/۶۰۰/۰۰۰/۰۰۰ = \text{درآمد}$$

ماه کارمند

$$۳۰ \times ۱۲ \times ۳/۲۰۰/۰۰۰/۰۰۰ = ۱/۱۵۲/۰۰۰/۰۰۰$$

تبدیل به سال

$$۴۵۰/۰۰۰/۰۰۰ : \text{خرید مواد اولیه}$$

هزینه‌ها

$$\frac{۱}{۵} \times ۴۵۰/۰۰۰/۰۰۰ = ۹۰/۰۰۰/۰۰۰$$

ماه

$$۵۸/۰۰۰/۰۰۰ \times ۱۲ = ۶۹۶/۰۰۰/۰۰۰$$

تبدیل به سال

$$۲/۳۸۸/۰۰۰/۰۰۰ \text{ جمع هزینه‌ها}$$

هزینه‌ها - درآمد = سود یا زیان → طبق فرمول

$$\text{سود یا منفعت} \quad ۱۱/۰۵۲/۰۰۰/۰۰۰ = ۱۳/۴۴۰/۰۰۰/۰۰۰ - ۲/۳۸۸/۰۰۰/۰۰۰ = \text{سود یا زیان}$$

زیر ذره بین

احتمال می‌رود در امتحان نهایی سال آینده یک مسئله از سود یا زیان طراحی شود. دانش‌آموزان دقت لازم را در این زمینه داشته باشند.

♦ مسئولیت اخلاقی و کسب درآمد حلال:

نکات مهم در رابطه با افرادی که اقتصاد خود و جامعه را در سرایشی سقوط قرار می‌دهند:

- (۱) این افراد راه‌هایی را بلدند تا به قول خودشان از آب، کره بگیرند.
- (۲) معمولاً از رانت و موقعیت‌هایی که با فریب و ظاهر سازی به دست می‌آورند سوء استفاده می‌کنند و به درآمدهای کلانی می‌رسند.
- (۳) معمولاً به دنبال ارزان خریدن و گران فروختن هستند.
- (۴) خرید و فروش یا قاچاق برخی از کالاها در انحصار آنهاست.
- (۵) اگر کسی بخواهد با آنها وارد رقابت اقتصادی شود، با انواع شگردها او را از پای درمی‌آورند.
- (۶) آنها به کسب و کار حرام اشتغال دارند، مثلاً با احتکار کالای مورد نیاز و ضروری مردم و گران فروختن این کالاها سود سرشاری ببرند.
- (۷) کتاب‌ها و فیلم‌های مبتذل و غیر اخلاقی منتشر می‌کنند.
- (۸) کالایی را برخلاف آنچه هست به مشتری نشان می‌دهند.
- (۹) اهل رشوه دادن و رشوه گرفتن هستند.
- (۱۰) با رباخواری امورشان را می‌گذرانند.
- (۱۱) از آنجا که در محله‌های کوچک و روستا دستشان زود رو می‌شود، ترجیح می‌دهند به شهرهای بزرگ کوچ کنند.
- (۱۲) این افراد نه تنها با فعالیت غیرقانونی و غیر شرعی به هم‌نوعشان ظلم می‌کنند بلکه از مزایای کسب درآمد حلال نیز محروم مانده‌اند.

شاهد عینی

سؤال: اصطلاح افرادی که از آب کره می‌گیرند، برای چه گروه از افراد استفاده می‌شود؟

پاسخ: برای افرادی که به کسب و کار حرام اشتغال دارند و اقتصاد خود و جامعه را در سرایشی سقوط قرار می‌دهند.

درس دوم: انتخاب نوع کسب و کار (صفحه ۱۲ تا صفحه ۲۱)

ما در این درس به دنبال آن هستیم که انواع روش‌های شروع کسب و کار را از این منظر (سازمان تولید) بررسی کنیم.

۱ **کسب و کار شخصی:** متعلق به یک شخص است. امروزه بسیاری از کسب و کارها در ایران به شکل شخصی هستند. بیشتر آن‌ها کوچک می‌باشد و همه نوع فعالیتی از کشاورزی تا صنعت به‌ویژه، خدمات حضور دارند. مشاغل خویش فرمایی مانند تعمیرکاران خودرو و لوازم خانگی، بنگاه‌های معاملات ملکی، خرده‌فروشان، کشاورزان، صنعتگران خرد و هنرمندان، نمونه‌هایی از کسب و کار شخصی هستند حتی در زمینه‌های تخصصی مانند پزشکی، دندان پزشکی، وکالت و حسابداری اغلب کسب و کارها شخصی‌اند.

مزایای کسب و کار شخصی	معایب کسب و کار شخصی
راه‌اندازی آسان و هزینه‌های نسبتاً اندک	بار سنگین مسئولیت (همه چیز به شما برمی‌گردد، حتی در ناخوشی و سفر)
آزادی عمل و سهولت در تصمیم‌گیری (تصمیم‌گیری در مورد بازاریابی، تغییر شرایط بازار و ...)	مشکل تأمین مالی (پس‌انداز شخصی و قرض از دوستان و خانواده)
مالکیت کامل سود	مسئولیت نامحدود در مقابل بدهی و دعاوی
منافع مالیاتی (فقط یک بار مالیات بر درآمد می‌دهید).	

شاهد عینی

سؤال: کدام یک از موارد زیر جزء کسب و کار شخصی محسوب می‌شود؟

۱) بنگاه‌های معاملات ملکی   ۲) راننده اسنپ   ۳) حسابدار شرکت   ۴) صنعتگران کلان

پاسخ: گزینه (۱)

سؤال مطرح شده در امتحان نهایی سال ۱۴۰۳ مطرح شده و دانش‌آموز باید دقت لازم را داشته باشند.

زیر زره بین

احتمال می‌رود که در امتحان نهایی سال آینده از مزایا و معایب کسب و کار شخصی سؤال طراحی شود. دانش‌آموزان دقت لازم را داشته باشند.

۲ **شرکت:** زمانی که شخص یا اشخاصی را در کسب و کار خود شریک می‌کنید یعنی در سود و زیان با شما شریک هستند نوع کسب و کار به صورت شرکت تغییر می‌کند و احتمالاً شریک شما نیز به اندازه شما، مراقب و دلسوز کسب و کار خواهد بود.

✓ شرکت برای رشد بهتر می‌تواند تبلیغ کند، کارمند استخدام کند و یا جذب سرمایه کند.

✓ شرکت خودش هویت قانونی دارد، به این معنی که قانون با یک شرکت، مشابه با یک فرد و یا انسان رفتار می‌کند. شرکت انواع مختلفی دارد که در اینجا به بهترین آن‌ها یعنی شرکت سهامی اشاره می‌کنیم.

✓ **سهام چیست؟** سهام یک سند مالکیت است و نشان می‌دهد که دارنده آن بخشی از مالکیت شرکت را در اختیار دارد و در سود و زیان آن، شریک است. با توجه به فرمول زیر می‌توانیم درصد مالکیت شخص مورد نظر را به دست آوریم:

$$۱۰۰ \times \frac{\text{میزان سهم شخص مورد نظر}}{\text{میزان کل سرمایه}} = \text{درصد مالکیت شخص مورد نظر}$$

مزایای ایجاد شرکت (سهامی)	معایب ایجاد شرکت سهامی
مسئولیت محدود برای سهامداران و ضرر و بدهی سهامداران محدود به میزان سهام	هزینه‌های راه‌اندازی بالاتر
امکان افزایش سرمایه و تأمین مالی بانکی (از طریق افزایش سهامداران یا افزایش سرمایه آن‌ها و نیز وام‌های بانکی)	تأخیر در تصمیم‌گیری
امکان رقابت بالاتر (به دلیل مقیاس تولید بالا، امکان سرمایه‌گذاری بیشتر و قیمت پایین‌تر نسبت به رقبا)	پیچیدگی در رابطه مدیریت و مالکیت و موفقیت‌های غیرفردی
تخصص‌گرایی بیشتر و امکان جذب افراد توانمندتر در زمینه‌های تخصصی و ویژه	تقسیم سود به تناسب مالکیت سهام
	قوانین پیچیده‌تر و گزارش‌دهی بیشتر

شاهد عینی

سؤال: کدام یک از موارد زیر مربوط به مزایای ایجاد شرکت (سهامی) نمی‌باشد؟

(۱) افزایش سرمایه

(۲) تخصص‌گرایی بیشتر

(۳) مسئولیت نامحدود برای سهامداران

(۴) رقابت بالاتر

پاسخ: گزینه (۳)

نکته

از مزایای ایجاد شرکت مسئولیت محدود برای سهامداران است.

شاهد عینی

سؤال: آقای رحمانی ۲۵۰۰۰ سهم یک شرکت سهامی را خریداری کرده است و خانم رضایی مالک ۲۰۰۰۰ سهم آن شرکت سهامی است. اگر دارایی کل شرکت به صدهزار تقسیم شده باشد: هریک به ترتیب مالک چند درصد از شرکت هستند؟

پاسخ: طبق فرمول سهام داریم:

$$۱۰۰ \times \frac{\text{میزان سهم شخص مورد نظر}}{\text{میزان کل سرمایه شرکت}} = \text{درصد مالکیت شخصی}$$

$$\rightarrow \text{آقای رحمانی} \quad ۲۵/۰۰۰ \times ۱۰۰ = ۲۵\% \quad ۱۰۰/۰۰۰$$

$$\rightarrow \text{خانم رضایی} \quad ۲۰/۰۰۰ \times ۱۰۰ = ۲۰\% \quad ۱۰۰/۰۰۰$$

زیر زره بین

احتمال می‌رود در آزمون امتحان نهایی سال آینده از مسئله سهام سؤال طراحی شود. دانش‌آموزان دقت لازم را داشته باشند.

۳ **تعاونی:** شرکت تعاونی کسب‌وکاری است که با هدف تأمین نیازمندی‌های اعضا تشکیل می‌شود و به بهبود وضعیت اقتصادی کمک می‌کند. در تعاونی تولید، تعدادی تولیدکننده جهت بهره‌وری از مزایای فعالیت اقتصادی با مقیاسی بزرگ، گرد هم آمده‌اند و با اقدامات جمعی منفعت خود را بیشینه می‌کنند. تعاونی‌ها مراحل راه‌اندازی کم‌وبیش مشابهی با شرکت دارند، اما نحوه اداره آن‌ها بر اساس هر نفر یک رأی است. یعنی هرکدام از اعضا صرف‌نظر از این که چه مقدار از سرمایه تعاونی را تأمین کرده باشند یک رأی خواهد داشت اما توزیع سود احتمالی در پایان دوره به نسبت سرمایه هر عضو است.

شاهد عینی

سؤال: مراحل راه اندازی تعاونی‌ها مشابه با کدام یک از انواع کسب و کارها است؟

پاسخ: شرکت

۴ **مؤسسات غیرانتفاعی و خیریه:** یک مؤسسه غیرانتفاعی نهادی قانونی است برای انجام مأموریتی غیرسودآور یعنی با هدفی غیرتجاری شکل گرفته است. این مأموریت‌ها اغلب زمینه‌های انسانی و اجتماعی دارند. مانند (آموزش، امور خیریه، توسعه علمی و دینی و بهداشت و ...) و همچنین محدوده عمل آن‌ها گاهی محلی گاهی ملی و حتی جهانی است.

شاهد عینی

سؤال: کدام یک از انواع کسب و کارها با هدف غیرتجاری شکل گرفته‌اند؟

(۱) شرکت (۲) غیرانتفاعی (۳) تعاونی (۴) شخصی

پاسخ: غیرانتفاعی

تنها کسب و کاری که هدف غیرتجاری را دنبال می‌کند، مؤسسات غیرانتفاعی می‌باشند

نکته

نام درس	مسئول درس	گروه طراحی و بازنگری	مسئول تایپ
عربی	کاظم غلامی	کاظم غلامی، آریا ذوقی	محمد وزیر زاده
انگلیسی	سعید ابراهیمی	سعید ابراهیمی	مسئول ویراستاران
علوم و فنون ادبی	علی عطری	علی عطری، عماد فیض آبادی، حمزه کریم تباح فر	ریحانه غالبی
تاریخ	بهروز یحیی	بهروز یحیی	
فلسفه و منطق	محمد تفقدی	محمد تفقدی، علی سیدان	
اقتصاد	علی محسنی	حسین خاکساری، نوشین خدایی نیا	
ویراستاران (به ترتیب حروف الفبا)			
فاطمه باقرزاده، پریا بیرامی، یاسمین سپهری، ریحانه سلیمانی، زهرا شاه محمد قاسمی، ستایش عسگری، نرگس عبداللہی، نسترن فاختر، کیمیا صفی، پارسا طاهری منزہ، مائده محمدپور، پریناز نجفلو			

مسئول دفترچه: عرفان جالیزی

